

Statssekretæren

Fylkeskommunene

Deres ref

Vår ref
06/1850-5

Dato
04.12.2006

Kompetansesenter for distriktsutvikling

Stortingsmelding nr. 21 (2005-2006) *Hjarte for heile landet* varsler regjeringen at den planlegger å etablere et kompetansesenter for distriktsutvikling, og at dette vil bli videre utredet. Formålet er at et slikt kompetansesenter skal bidra til å støtte opp om utviklingskraft og lokale initiativ. Det er videre uttrykt behov for mer systematisk arbeid for å spre erfaringer og gode eksempler på lokalt utviklingsarbeid og vellykkede lokalsamfunn, og for et ressurscenter for kommuner og fylker i forhold til lokalt utviklingsarbeid.

Vi har stor tro på at en etablering av et kompetansesenter vil være et viktig tiltak i distrikts- og regionalpolitikken. Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) er nå i gang med å utrede en rekke spørsmål knyttet til en eventuell etablering av et kompetansesenter for distriktsutvikling. I forbindelse med dette arbeidet, ønsker vi å informere fylkeskommunene om den pågående prosessen, og samtidig invitere til å fremme synspunkter på de forhold knyttet til en eventuell etablering som er omtalt nedenfor.

Kompetansesenterets rolle og oppgaver

Senterets aktivitet skal innrettes ut fra et helhetlig, bærekraftig perspektiv på samfunnsutvikling. Virksomheten må derfor favne bredt både faglig, tematisk og geografisk. Samtidig vil senteret ha begrensede ressurser, slik at det vil måtte gjøres prioriteringer i forhold til faglig og tematisk fokus.

For å unngå overlapping med det ordinære virkemiddelapparatet skal

kompetansesenteret ikke ha oppgaver knyttet til utvikling av, eller direkte støtte til, enkeltbedrifter. Det legges videre til grunn at senteret ikke skal ha forvaltningsoppgaver (tilskuddsforvaltning, søknadsbehandling etc). Det må også være en tydelig grenseoppgang mot fylkeskommunens rolle og oppgaver som regional utviklingsaktør. Senteret bør kunne samarbeide med relevante aktører om utviklingsstrategier og –tiltak som er innrettet mot primærnæringene, samt lokal service/tjenesteyting. Videre utvikling av kompetansesenterets rolle og oppgaver vil ta utgangspunkt i følgende kjerneoppgaver:

- Systematisk innhenting, formidling og utveksling av kunnskap og erfaringer;
- Nettverks- og arenabygging;
- Analyse og spredning av kunnskap om utviklingstrekk i distriktsområder.

Kompetansesenterets utviklingsrolle bør rendyrkes. Senteret skal ikke være "monopolist" på slike oppgaver, men være drivkraft i et nettverk av utviklingsmiljøer og -arenaer. Senteret skal heller ikke fungere som et forsknings- og utredningsinstitutt, men vil kunne få en viktig bestillerrolle i forhold til FoU-miljøer innenfor det distrikts- og regionalpolitiske feltet.

Vi inviterer med dette fylkeskommunene til å tilkjennegi synspunkter på følgende problemstillinger, med utgangspunkt i det enkelte fylkes situasjon og utfordringer:

- Hvordan kan kompetansesenterets virksomhet bidra til å støtte opp om fylkeskommunens regionale utviklingsarbeid og utviklingsrolle?
- Hva vil være de viktigste målgruppene for kompetansesenteret, sett i lys av utfordringene i fylket?

Lokalisering av kompetansesenteret

Vi har oppfordret kommuner og miljøer som er interessert i å få kompetansesenteret lokalisert til seg til å henvende seg til departementet. Oversikt over innkomne henvendelser om lokalisering per dato følger vedlagt. Aktuelle lokaliseringer vil senere bli vurdert av KRD, blant annet med grunnlag i disse henvendelsene.

Ved kgl. res. av 30.03.2001 ble det vedtatt nye retningslinjer for lokalisering av statlige arbeidsplasser og tjenesteproduksjon (vedlagt). Her er følgende lokaliseringskriterier nedfelt:

Generelle kriterier:

- a) Publikums krav til tilgjengelighet til tjenesten.
- b) Kompetansekrav til de som skal utføre arbeidsoppgavene (arbeidsmarked).
- c) Virksomhetens krav til infrastruktur, nærhet til andre typer fagmiljø, offentlige myndigheter, mv.
- d) Virksomhetens krav om å være kostnadseffektiv.
- e) Forholdet til regionale planer (det skal tas hensyn til mål og retningslinjer som er nedfelt i fylkesplaner).

Det er videre nedfelt et generelt prinsipp om at nye statlige arbeidsplasser skal lokaliseres utenfor Oslo, og i tillegg fortrinnsvis i:

- a) Det geografiske virkeområdet for de distriktpolitiske virkemidlene;
- b) Kommuner i områder med omstillingsstatus;
- c) Områder preget av nedgang i folketallet.

Generelt vil KRD ved vurdering av aktuelle lokaliseringssteder legge de ovennevnte retningslinjene til grunn. Med utgangspunkt i dette har det også blant annet vært signalisert at senteret skal lokaliseres utenfor større (universitets)byer, at det bør ha en nærhet til eksisterende, relevante fag- og/eller utviklingsmiljø. Det lokale arbeidsmarkedet må kunne støtte senterets kompetansebehov og nærliggende fagmiljø/ utviklingsmiljø bør ha kompetanse/erfaring i forhold til distriktpolitiske problemstillinger og utviklingsutfordringer. Vurderinger basert på de nevnte kriteriene, og endelig beslutning om lokalisering, vil måtte tilpasses virksomhetens særpreg og behov når det gjelder bl.a. kompetanse, tilgang på nødvendig infrastruktur, tilgjengelighet og kommunikasjoner.

Vi vil i denne fasen invitere fylkeskommunene til å fremme eventuelle forslag til lokalisering av kompetansesenteret samt en vurdering av hvorfor foreslått lokalisering kan være egnet.

Videre prosess

Regjeringens intensjon er at kompetansesenteret skal være i drift fra januar 2008. Den videre prosessen rundt etableringen vil bli lagt opp i forhold til dette. Endelig beslutning om lokalisering av kompetansesenteret vil bli fattet i løpet av første kvartal 2007. I forbindelse med beslutning om lokalisering vil KRD innhente nødvendig informasjon om aktuelle lokaliseringalternativ. Det vil bli vurdert hvordan videre kontakt med kommuner/miljøer som har vist interesse skal legges opp. Dersom det er aktuelt med møter med alle, eller et utvalg av, de miljøer som har meldt sin interesse, vil KRD ta direkte kontakt med disse i løpet av desember i år og gjøre nærmere avtaler.

Andre sentrale spørsmål, som for eksempel senterets tilknytningsform til overordnet departement og ansvarsområder/oppgaver, vil også bli avklart i samme tidsrom. KRD vil videreføre det interne arbeidet med disse og andre spørsmål, og være i løpende kontakt med andre berørte departementer og instanser.

Det vil videre bli lagt ut mer utfyllende informasjon om kompetansesenteret og den videre prosess fram mot etablering på KRDs nettsider, se egen temaside om kompetansesenteret på www.regionalpolitikk.no.

Fylkeskommunens innspill vil være viktig i det videre arbeidet. KRD vil fortløpende informere fylkeskommunene og andre virkemiddelaktører om framdriften i dette arbeidet. Vi ber i tillegg fylkeskommunene vurdere om de ønsker å videreformidle informasjonen i dette brevet til fylkets kommuner og/eller de aktuelle miljøer som har meldt interesse i forbindelse med lokalisering av senteret.

Viktige prinsipielle avklaringer rundt etableringen av kompetansesenteret skjer i disse dager. Det videre arbeid med blant annet senterets oppgaver og lokalisering vil deretter måtte skje relativt raskt. Vi ber derfor om at eventuelle innspill fra fylkeskommunene til ovennevnte problemstillinger foreligger hos KRD senest 20. desember.

Med hilsen

Inge Bartnes e.f.
statssekretær

2 Vedlegg

Retningslinjer for lokalisering av statlige arbeidsplasser og tjenesteproduksjon

29.3.2001

1. Innledning

Disse retningslinjene fastsetter mål og avveiningskriterier for valg av lokalisering av statlige arbeidsplasser. Retningslinjene erstatter tidligere retningslinjer av 18. desember 1984 fra Kommunal- og arbeidsdepartementet.

De overordnede målene for statlig forvaltning er at den skal være politisk styrbar, kostnadseffektiv, brukerorientert og sikre rettssikkerhet og likebehandling. Retningslinjene skal praktiseres i henhold til prinsippene for regjeringens fornyelsesprogram hvor det skal legges vekt på overføring av ressurser fra administrasjon til tjenesteyting og fra sektorer med synkende behov til sektorer med økende behov. Disse målene ligger til grunn også for disse retningslinjene.

2. Formål

Hovedmålet for regjeringens regional- og distriktpolitikk er å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og sikre likeverdige levekår i alle deler av landet. Retningslinjene er en integrert del av distrikts- og regionalpolitikken og de mål og intensjoner som ligger i den.

Innenfor de overordnede målene skal retningslinjene bidra til at:

- En får en jevnere regional fordeling av statlige arbeidsplasser.
- Statlig tjenesteproduksjon i størst mulig grad sikrer befolkningen i alle deler av landet god tilgang til statlige tjenester.
- Det kan bygges profesjonelle fagmiljø også utenfor de større pressområdene.
- Nasjonale oppgaver kan lokaliseres til steder utenfor Oslo-området gjennom nye enheter eller ved å styrke regionkontorer med nasjonale oppgaver.

3. Avgrensning

Med statens virksomhet menes i denne sammenheng institusjoner som er direkte underlagt staten, slik som statlige forvaltningsorgan, etater og forvaltningsbedrifter. Når det gjelder stiftelser opprettet av staten, statsforetak, særlovsselskap, statsselskap eller andre statlig eide foretak omfattes disse ikke av retningslinjene.

Retningslinjene gjøres gjeldende ved opprettelse av nye statsinstitusjoner, og ved større omorganiseringer, rasjonaliseringer, utvidelser, omlokaliseringer eller etableringer av nye enheter under eksisterende institusjoner.

Det gis ikke generelt unntak for nye statlige virksomheter som etableres på grunnlag av personale fra eksisterende virksomhet.

Med utgangspunkt i formålet med retningslinjene og avgrensningene, vil de særlig fokusere på:

- Etablering av nye statlige virksomheter.
- Utskilling av arbeidsoppgaver fra eksisterende virksomheter, for eksempel i forbindelse med omorganiseringer og strukturendringer.

For forsvarets virksomhet gjøres retningslinjene gjeldende for forsvarets støttevirksomhet av administrativ karakter. Retningslinjene gjøres ikke gjeldende for forsvarets operativ virksomhet, styrkeproduksjon og deler av logistikkvirksomheten. Retningslinjene gjøres heller ikke gjeldende for klart tidsavgrensede eller midlertidige opprettelse av arbeidsplasser, for eksempel midlertidige desentraliserte utdanninger i de høyere utdanningsinstitusjonenes regi.

I de tilfeller hvor omstillinger og strukturendringer innenfor statlig virksomhet får store og uheldige konsekvenser for enkelte lokalsamfunn forutsettes det at det enkelte fagdepartement fortsatt skal ha ansvaret for å mobilisere ressurser for i størst mulig grad å avbøte de negative konsekvensene. Gjennomføringen av selve omstillingsarbeidet kan imidlertid gjøres i samarbeid med KRD. Hvordan slike omstillingsprosesser gjennomføres er omtalt i rundskriv H-5/99 fra KRD.

4. Lokaliseringskriterier for virksomhetene

4.1 Generelle vurderingskriterier

Ulike hensyn må avveies i forbindelse med nyetableringer eller endringer i lokalisering av statlig virksomhet. Følgende momenter og kriterier skal utredes og ligge til grunn for valg vedrørende lokalisering av statlig virksomhet. Hensynene må også vurderes i forhold til hverandre, særlig publikums tilgjengelighet (pkt. a) og kostnadseffektivitet (pkt. d).

a. Publikums krav til tilgjengelighet til tjenesten

Det er naturlig å skille mellom virksomheter som er avhengig av direkte publikumskontakt, og der hvor publikum ikke har behov for personlig fremmøte for å få utført sine tjenester. Eksempler på den første kategorien er trygdekontor og lensmannskontor, mens direktorater og nasjonale registre vil være eksempler på virksomheter i den andre kategorien.

Det legges til grunn som et generelt krav at dess mer avhengig virksomheten er av direkte publikumskontakt dess nærmere brukerne må virksomheten være lokalisert.

b. Kompetansekrav til de som skal utføre arbeidsoppgavene

Hvilken mulighet virksomheten har til å rekruttere og beholde kvalifisert arbeidskraft vil være en viktig lokaliseringsbetingelse. Det vil for eksempel være naturlig at en virksomhet som krever en utstrakt grad av spesialkompetanse for å utføre sine kjerneoppgaver vil stille andre lokaliseringskrav enn en virksomhet som etterspør mer almen kompetanse som i større grad kan rekrutteres fra det lokale/regionale arbeidsmarked.

Det legges til grunn som generelt lokaliseringskrav at dess mindre behov for spesialkompetanse som stilles for å utføre arbeidsoppgavene dess mindre steder kan virksomheten lokaliseres til.

c. Virksomhetens krav til infrastruktur, nærhet til andre typer fagmiljø, offentlige myndigheter mv.

Enkelte virksomheter stiller bestemte krav til infrastruktur. Eksempler på dette kan være nærhet til flyplass, jernbane, telekommunikasjoner mv. Noen virksomheter vil også ha større behov enn andre for nærhet til offentlige myndigheter, forskningsmiljøer osv.

Dess mindre avhengig virksomheten er av god infrastruktur mv. er, dess mindre skal dette bli vektlagt som lokaliseringskriterium.

d. Virksomhetenes krav om å være kostnadseffektiv

Et av de overordnede målene for statlig forvaltning er at den skal være kostnadseffektiv, gitt virksomhetens formål og oppgaver.

Dette legges til grunn som et generelt lokaliseringskrav både ved etablering og drift av virksomhetene. I denne sammenheng er det viktig å få frem en balansert fremstilling av de ulike kostnadselementene, herunder de som også ikke fullt ut er lett kvantifiserbare (for eksempel turn over og opplæringskostnader).

e. Forholdet til regionale planer

Ved vurdering av lokaliseringalternativ skal det tas hensyn til de mål og retningslinjer som trekkes opp i godkjente fylkes(del)planer (jmf. § 19-6 i plan- og bygningsloven).

4.2 Prioritering av lokaliseringsområder

Ved etablering av nye statlige arbeidsplasser legger regjeringen generelt til grunn som prinsipp at disse skal lokaliseres utenfor Oslo. Unntak fra dette prinsippet skal begrunnes særskilt. Dette gjelder også når det ved strukturendringer eller organisasjonsendringer er aktuelt å skille arbeidsoppgaver ut fra eksisterende virksomheter.

Ved en etablering utenfor Oslo, skal det i tillegg til de som er nevnt i pkt. 4.1. fortrinnsvis legges til grunn følgende prioriteringer for hvor disse skal lokaliseres:

1. det geografiske virkeområdet for de distriktpolitiske virkemidlene,
2. kommuner i områder med omstillingsstatus og
3. områder preget av nedgang i folketallet.

5. Krav ved strukturendringer

Dette omfatter omorganiseringer og rasjonaliseringer internt i virksomhetene og etatene. I denne forbindelse skal det vurderes om oppgaver kan skilles ut og vurderes i henhold til målene for retningslinjene. Ved større strukturendringer som kan få konsekvenser for den regionale fordelingen av arbeidsplasser og tjenesteproduksjon skal det nye lokaliseringsmønsteret avgjøres av vedkommende fagdepartement.

Omorganiseringer og rasjonaliseringer i landsomfattende etater kan redusere både arbeidsplasser og tilgang på tjenester på mindre steder. Statlige etater som foretar strukturendringer som berører distriktskommuner¹ skal ivareta følgende krav:

- Virksomheten skal søke å ivareta publikums krav om fysisk tilgjengelighet til tjenesten når dette er viktig for oppgaveutførelsen.
- Virksomheten må i samband med strukturendringer søke å identifisere oppgaver som kan desentraliseres eller flyttes ut, fortrinnsvis til områder som berøres av omstillingen.
- Statlige etater under omstilling skal så langt som mulig inngå i servicekontor-løsninger der dette er nødvendig ut fra krav om tilgjengelighet for brukerne.

6. Ansvarsfordeling

6.1 Fagdepartementenes ansvar

Det er i første rekke det enkelte fagdepartement som har ansvaret for å følge opp retningslinjene slik at målene i pkt. 2 kan nås. Det enkelte fagdepartement har ansvaret for å vurdere lokaliseringalternativ av nye institusjoner utenfor Oslo, foreta eventuelle distriktsmessige konsekvensutredninger, samt å utrede alternative lokaliseringer ved utvidelser eller andre organisasjonsendringer.

Fagdepartementene har også ansvaret for løpende å vurdere om det finnes oppgaver eller funksjoner som kan organiseres på en annen måte og skilles ut og lokaliseres andre steder.

Distriktsmessige konsekvensutredninger

Når arbeidet med en sak (NOU, St.prp, St.meld, forslag til reformer og tiltak mv) igangsettes skal ansvarlig fagdepartement/etat foreta en forhåndsvurdering av forventede konsekvenser, jmf. § 2.2 i Utredningsinstruksen. I den grad forhåndsvurderingen viser at en sak eller et utredningsmandat kan føre til vesentlige konsekvenser for distriktene, ved for eksempel endringer i sysselsetting

og/eller tjenestetilbud, skal de distriktsmessige konsekvensene av forslaget utredes i tråd med Utredningsinstruksen. Kommunal- og regionaldepartementet har utarbeidet en særskilt veiledning for departementene for gjennomføring av slike utredninger.

Informasjon

KRD skal informeres ved igangsetting av utredningsarbeid (inkl. St.meld. og Ot.prp.) som kan lede fram til forslag som nevnt ovenfor. KRD skal trekkes inn:

- Ved oppstart av utredningsarbeidet (jmf. § 4.2.1 i Utredningsinstruksen)
- Etter avsluttet utredning, men før alminnelig høring. (jmf. § 4.3 i Utredningsinstruksen)

Fagdepartementene skal videre informere KRD om planlagte og pågående endringsprosesser som kan ha betydning for lokaliseringen av arbeidsplassene og tjenesteproduksjonen. Dette skal gjøres minst en gang pr år. KRD vil ta initiativet til å få en slik samlet oversikt innen 1. mars hvert år. Informasjonen skal særlig inneholde forhold som kan medføre at virksomheter kan flyttes ut fra de større byområdene, og om det er planer om å etablere nye enheter/etater slik at en kan vurdere om disse kan lokaliseres utenfor Oslo. Det skal også informeres om det planlegges eller er satt i gang større etats- eller virksomhetsgjennomganger som kan føre til strukturendringer.

6.2 Kommunal- og regionaldepartementets ansvar

Kommunal- og regionaldepartementet har et særskilt samordningsansvar for arbeidet med den regionale fordelingen av statlige tjenester og arbeidsplasser. Dette innebærer at KRD skal sikre at ulike endringsprosesser blir sett i sammenheng for i størst mulig grad å unngå at ulike etater legger ned tilbud og arbeidsplasser på de samme stedene uten at alternative helhetlige løsninger blir vurdert. Videre innebærer samordningsansvaret at lokalsamfunnenes attraktivitet kan bli ivarettatt på tvers av sektorene. KRD skal derfor betraktes som et vesentlig berørt departement i saker vedr. lokalisering av statlige arbeidsplasser og statlig tjenesteproduksjon (jmf. § 2.3.2 i Utredningsinstruksen).

Dette innebærer konkret at KRD skal uttale seg om forslag til opprettelse av nye statsinstitusjoner og ved omorganiseringer, større utvidelser, rasjonaliseringer, omlokaliseringer eller etableringer av nye enheter under eksisterende institusjoner som kan ha betydning for lokaliseringen av arbeidsplassene og tjenesteproduksjonen.

KRD kan også bistå det enkelte fagdepartement i forbindelse med en eventuell utredning av de distriktsmessige konsekvensene av et forslag (jmf. pk. 6.1). KRD kan også være med å gi råd om ulike lokaliseringalternativer.

7. Kunngjøring/iverksetting

Kommunal- og regionaldepartementet vil be om at ovennevnte retningslinjer blir gjort kjent i departementet og underliggende organer og at retningslinjene blir lagt til grunn i det videre arbeid med utvikling av statens virksomhet.

¹ Med distriktskommuner menes kommuner innenfor det geografiske virkeområdet for distriktpolitiske virkemidler, jmf Kgl.res av 5. januar 2000

Foreslåtte lokaliseringer - henvendelser fra kommuner/fagmiljø i forbindelse med lokalisering (per 4. desember 2006)

- Alta
- Bioforsk Nord (Tjøtta, Alstahaug)
- Bø i Telemark
- Dovre
- Dyrøy
- Kvinneuniversitetet Nord, Steigen
- Loppa
- Lucky Næroset (Ringsaker)
- Høgskolen i Narvik
- Nordlandsforskning (Bodø)
- Kvinnherad
- Skjervøy
- Steinkjer
- Tynset
- Volda
- Vågå
- Østlandsforskning (Lillehammer, Rena)
- Østre Toten